

K É P Z Ő M Ű V É S Z E T

In memoriam

BARANYI MARKOV ZLATA
(1906—1986)

Két nap választotta el nyolcvanadik születésnapjától, s most ahelyett, hogy köszöntenénk, búcsúzni vagyunk kénytelenek az ország egyik első s a legjobbak közé tartozó keramikusától, a megbecsült szobrásztól, festőtől és tanártól, a március 15-én elhunyt Baranyi Markov Zlatától.

Begaszentgyörgyön (Žitište) született, általános műveltséget a becskerek-i, majd temesvári, pesti és bécsi iskolákban szerzett, a kerámia és a szobrászat, ahogyan ő mondta mesterségében pedig férje, Baranyi Károly, a kitűnő szobrász vezette be. Első kerámialapjait 1932-ben láthatta a közönség a bácskai képzőművészek szabadkai kiállításán, majd két évvel később Újvidéken két kiállítás hívja föl a figyelmet a Baranyi házaspár munkáira. Ezután kapnak megbízatást több épület homlokzatdíszjeinek elkészítésére, s készül el a Dunai Bányászat épületének belső dekorációja is. Önmagáról ezt vallotta: „Az én szobrászatomban az ember és élete áll a középpontban. Nálam a monumentalitást nem méterrel mérik, mert a nagyság a lélekben van. Az én művészetem a lélek realizmusa. Teljesen leegyszerűsített formába vésem az örök emberit . . .”

Baranyi Markov Zlata kétségkívül tehetséges szobrász volt, de művészettörténetünk nyilván elsősorban és mindenekfölött a keramikust fogja tisztelni benne. Mert elsősorban mégiscsak keramikus volt, még hozzá vérbeli keramikus. Micsoda színeket tudott például kicsiholni a tűzből és agyagból! A földet, az agyagos földet ismerte talán mindenkinél jobban, s abba tudta legjobban átültetni az embereknek szánt sokszor szimbolikus üzeneteket. Az agyag határozta meg végül is viszonyát az éléhez, elsősorban az emberhez és a természethez. Igen a természethez! Mert kevesen tudták annyira szeretni a természetet, mint Zlata asszony. Kedvelt témái közé tartozott a madárzajtól hangos kopár téli fa, a vízen tovatűnő csónak, a szikes szülőföld. Látomások voltak ezek valójában, a művész víziója, egy-egy fikció, de valamennyi munkájában benne érezzük vidékünket, a Vajdaságot és azon belül is a Bánát egyfajta nyugalmát.

Több mint fél évszázadon át gyúrta az agyagot, művészi szinten folytatva a gölöncsérek mesterségét. A már említett 1934-es újvidéki kiállításuk például azzal vonult be a művészettörténetbe, hogy ez volt az ország első kimondottan keramikát, művészi keramikát bemutató kiállítás. Hogy milyen sikere volt ennek a kiállításnak, arról az egykori sajtóból értesülhetünk, amely arról számolt be, hogy minden kiállított tárgy elkel.

Kerámiai gyorsan bejárták az országot, sőt már a háború előtti években külföldön is láthatták. 1937-ben például már Párizsban állít ki, igazi nagy nemzetközi sikereit pedig a hatvanas és hetvenes években aratja: 1968-ban a bruxelles-i Cenciel l'europen del art tünteti ki, három évvel később a párizsi Nemzetközi Szalon részesíti elismerésben, majd 1973-ban a budapesti Ernszt Múzeumban férjével közösen rendezett nagy retrospektív kiállítást. Az Őszi napsütés és az Árvák című szoborcsoportja, Az élet folyik tovább című szobra és tájunk motívumait őrző lapjai keltek nagy érdeklődést. Ezeknek a munkáknak ma már szinte kötetnyi irodalmuk van.

Baranyi Markov Zlata egyéni hangú művész volt. Ma szinte valamennyi vajdasági és nemcsak vajdasági keramikusunk tanítójának is tekintik. S az is, mert évtizedeken át oktató az újvidéki iparművészeti középiskolában és alapító tagja, majd elnöke a Vajdasági Iparművészek Egyesületének is. Munkáit számtalanszor díjazták, szinte nincs is olyan elismerés, amelyet méltán ki ne érdemelt volna.

A férje halála óta eltelt nyolc évet az Őszi napsütésben sütkérező öregasszonyai módjára élte le, egyedül, de szüntelenül alkotva. Sőt egy egész kiállításnyi új festményével ismerkedhettünk meg az 1983-as zrenjanini kiállításán. Az életművet viszont három évvel előbb a Matica srpska Képtárban megtartott nagy, szinte grandiózus kiállításon tekintettük át.

Baranyi Markov Zlata munkáit a zrenjanini múzeum és a temerini emlékszoba őrzi majd szinte a maga teljességében, de munkái ott vannak több újvidéki ház homlokzatán, a palicsi parkban, szülőfaluja temetőjében, mindenekelőtt azonban bennünk élnek tovább. Ahogyan Csuka Zoltán mondta az 1973-as kiállítás megnyitóján: „Az élet gyorsan elmúlhat, de a művészet megmarad. Hogy is mondja Madách Évája a költői szép és nagy igazságot: „Mit állsz, tátongó mélység, lábaimnál, ne hidd, hogy éjed engem elriaszt — a por hull csak belőle, a föld szülötte, én glóriával átléptem azt.”

Bela DURANCI

KONJOVIĆ ÚJ KÉPEI

Konjović a legtermékenyebb művészek közül való, több mint hetven év szakadatlan munka áll mögötte, évente átlag ötven képet fest, opusában háromezer munkát tartanak számon stb. Természetes tehát, hogy sok kiállítást rendez, sok képpel. Emlékszem, pl. 79-es zemuni retrospektíváján több mint 300 munkát állított ki, a kiállítási terem egyik üveg-fala mögött kék medence csillogott, a szó szoros értelmében belopva a